

Міністерство освіти і науки України  
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка  
Факультет фізичної культури  
Кафедра теорії та методики фізичного виховання

Дипломна робота (проєкт)  
магістра

на тему: «РОЗВИТОК ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОГО РУХУ  
УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ (ЗАХІДНА ЄВРОПА, США ТА КАНАДА)»

Виконав: студент 2 курсу, групи FK1-M23  
спеціальності 014 Середня освіта (Фізична  
культура)

Яблонський Владислав Русланович

Керівник: Мисів Володимир Миколайович,  
кандидат наук з фізичного виховання та спорту,  
доцент

Рецензент: Юрчишин Юрій Володимирович,  
кандидат наук з фізичного виховання та спорту,  
доцент

Кам'янець-Подільський – 2024 рік

## ЗМІСТ

|                                                                                               |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....                                                                | 3  |
| ВСТУП .....                                                                                   | 4  |
| РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ<br>ДОСЛІДЖЕННЯ .....                         | 12 |
| 1.1 Джерельна база дослідження .....                                                          | 12 |
| 1.2 Історіографічний аспект дослідження .....                                                 | 18 |
| РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ .....                                              | 25 |
| 2.1 Методи дослідження.....                                                                   | 25 |
| 2.2 Організація дослідження .....                                                             | 31 |
| РОЗДІЛ 3. ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СПОРТИВНОГО РУХУ В<br>ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ, САША ТА КАНАДІ ..... | 36 |
| 3.1 З історії зародження спортивного руху в Європі у довоєнний період<br>XX ст.....           | 36 |
| 3.2 Розвиток спорту в Західній Європі (після воєнний період XX ст.) ...                       | 43 |
| 3.3 Особливості розвитку українського спортивного руху в США та<br>Канаді .....               | 51 |
| 3.4 Фізкультурно-спортивні івенти українців США та Канади .....                               | 58 |
| ВИСНОВКИ.....                                                                                 | 80 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....                                                               | 82 |
| ДОДАТКИ.....                                                                                  | 88 |

## ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- НОК – Національний олімпійський комітет.
- РФК – Рада Фізичної Культури.
- СКВУ – Світовий Конгрес Вільних Українців.
- ССТК – Союз Спортивних Товариств Канади.
- СТ – Спортивне товариство.
- СУАСТ-Захід – Союз Україно-Американських Товариств-Захід.
- СУАСТ-Схід – Союз Україно-Американських Товариств-Схід.
- УГА – Українська Галицька армія.
- УНР – Українська Народна Республіка.
- УОК – Український Олімпійський Комітет.
- УСК – Український Спортивний Клуб.
- УСС – Український Спортовний Союз.
- УСЦАК – Український Спортовний Центр Америки і Канади.

## ВСТУП

**Актуальність теми дослідження.** До сьогодні багато сторінок історії української фізичної культури залишаються маловідомими та недостатньо дослідженими. Однією з таких маловивчених тем є розвиток спортивного руху серед української діаспори. Вітчизняні наукові праці, присвячені цьому питанню, практично відсутні. Однак існують видання української діаспори, такі як збірки, альманахи та довідники, які потребують уваги та осмислення українськими дослідниками й читачами.

Українці, які проживають за межами своєї батьківщини, є невід’ємною частиною українського етносу. Як свідчить народна мудрість: «Нашого цвіту по цілому світу». На сьогодні майже третина українців перебуває поза межами своєї історичної батьківщини. Це спричинено складними та неоднозначними процесами розвитку українського етносу, тривалим періодом його роз’єднаності, століттями без державності, політичними факторами, впливом зовнішніх загроз, чужоземним гнітом і соціальними труднощами.

Останнім часом у засобах масової інформації та серед громадськості активно використовуються поняття “міграція”, “еміграція”, “імміграція” та “діаспора”. Ці терміни не є лише формальними соціологічними категоріями; вони містять у собі глибоку історичну пам’ять поколінь українського народу. Зосередимо увагу на сутності та значенні поняття “діаспора”, звернувшись до довідника *«Етнонаціональний розвиток України: терміни, визначення, персоналії»* [14].

Слово “діаспора” походить від грецького терміну, що означає “розсіяння”. Історично воно використовувалося в енциклопедичних джерелах для позначення євреїв, які у XVI столітті до н.е. були вимушені покинути Палестину через примусове переселення. У сучасному розумінні діаспорою називають частину етнічної спільноти, яка перебуває поза

межами країни свого походження. Діаспора може існувати як компактно, так і розсіяно. Її поділяють на два типи: автохтонна (утворена внаслідок змін державних кордонів, коли частина етносу опинилася в іншій державі) та іммігрантська (коли частина населення переселяється в іншу країну з різних причин).

Спочатку українців, які оселялися в західних країнах, називали іммігрантами. Деяких із них, особливо тих, хто займався сільським господарством, називали колоністами, а їхні поселення – колоніями. Однак у міжвоєнний період, коли значну частину української спільноти складали люди, народжені, наприклад, у США чи Канаді, називати їх іммігрантами вже було недоречно. Їх почали ідентифікувати як американських, канадських або бразильських українців.

Новоприбулих часто називали емігрантами, оскільки багато з них були вимушеними переселенцями, особливо через політичні події 1917–1921 років. Це явище дало поштовх до формування нової хвилі політичної еміграції, яка охопила країни проживання українців. З часом саме ця частина емігрантів стала визначати характер і тон української спільноти за кордоном, що призвело до широкого вжитку терміна *«українська еміграція»*. Це поняття почали застосовувати не лише до політичних біженців, які залишили Україну з ідеологічних причин, а й до попередніх хвиль переселенців та їхніх нащадків.

З часом друге і третє покоління українських поселенців перестало відповідати визначенню "емігранти". Однак вони не втрачали бажання зберегти свою українську ідентичність, що сприяло появі нових термінів, таких як *"американці"* чи *"канадці українського походження"*. У певний період також використовували назви на кшталт *"новоканадці"* або *"новоавстралійці українського походження"*, а також *"американо-українська"* чи *"україно-американська спільнота"*.

Іноді зустрічалося поняття *"українці у світі"*, яке відображало глобальну присутність української діаспори. Однак термін *"українці на*

*чужині*" не набув широкого вжитку через його негативний відтінок. Також використовується термін *"закордонні" або "зарубіжні українці"*. Проте це поняття має певні обмеження, оскільки може застосовуватися насамперед до громадян України, які тимчасово перебувають за кордоном, тоді як для постійних мешканців інших країн воно не завжди є коректним.

Сутність терміна *"українська діаспора"* ґрунтовно розкрив професор В. Маркус [36]. На його думку, термін, хоч і має умовності, є зручним для користування і точно передає явище: українці або особи українського походження, які проживають поза межами України [36]. Він вказував, що поняття *"українська діаспора"* вдало відображає долю розсіяних українців, яка подібна до традиційних діаспор, наприклад, єврейської чи вірменської. Цей термін найкраще передає факти недобровільного розсіяння народу, збереження зв'язку з історичною батьківщиною і бажання допомогти їй [37; 38; 39].

Українська еміграція бере початок із давніх часів, зокрема з періоду розквіту княжої України-Русі. Професор С. Наріжний вважав одним із перших прикладів політичної еміграції князя Святослава, який змушений був тікати до Угорщини, де загинув у Карпатах. У XIX–XX століттях Україну покинули вже мільйони її мешканців, головним чином через соціально-економічні труднощі.

Багато східних українців переселилися або були депортовані до Сибіру, Казахстану, Середньої Азії, Далекого Сходу та Європейської Півночі Росії. Ці переселенці залишалися в межах Російської імперії, тому формально не вважалися емігрантами. Натомість західні українці переважно вирушали до країн Заходу. Тут вони зіткнулися не тільки з новими землями, а й із незнайомим політичним, соціально-економічним і культурним середовищем.

Частина українців покидала батьківщину через політичні обставини, і саме цих людей називали *"українськими емігрантами"*. У багатьох випадках політична та економічна еміграції перепліталися, взаємно

посилюючи одна одну.

Процес переселення українців ніколи не припинявся, хоча його інтенсивність і напрями змінювалися залежно від соціальних проблем та політичних обставин. Цей безперервний рух включав два основні потоки:

1. Західний напрямок — переселення з західних українських земель на захід, зокрема за океан.
2. Східний напрямок — міграція з центральних і східних земель до Сибіру та інших регіонів.

Перший потік, долаючи численні труднощі, сформував мільйонні українські громади у країнах Нового Світу. Другий, освоюючи азійські території, заклав багатомільйонний український потенціал, який сьогодні пробуджується до національної свідомості.

Кількість українців у діаспорі постійно змінюється. До 1939 року, а частково і після, вона зростала завдяки новим хвилям переселень і природному приросту. Однак із часом чисельність діаспори зменшується через асиміляцію та денаціоналізацію у третьому й наступних поколіннях. Крім того, деякі українці повертаються на батьківщину, що створює явище реєміграції

Українська діаспора сьогодні є однією з найбільших етнічних спільнот у світі. Її умовно поділяють на східну та західну. Східна діаспора охоплює українців, які проживають на територіях колишнього СРСР, тоді як західна знаходиться за його межами.

Згідно з останніми даними, наведеними у *"Історії Української Еміграції"* та інших джерелах, чисельність українців у різних країнах світу постійно уточнюється. Ці дані відображають масштаби світового розселення українців, які впливали на формування національної ідентичності за межами історичної батьківщини.

Протягом століть українці долали численні випробування, що зміцнювали їхню життєздатність та підтверджували їхнє право називатися великою нацією. Сьогодні існують материкова Україна, східна й західна

діаспори, а також унікальний феномен *світового українства*. Це явище вже не лише теоретична концепція чи мрія, а реальність, яка консолідує українців у світі та робить вагомий внесок у міжнародне життя.

З давніх часів усі культурні народи надавали великого значення спорту, особливо серед молоді. Спортивна молодь є символом життєрадісності, фізичного здоров'я, духовної сили та відваги. Вона дисциплінована, готова допомогти оточенню і служити своїй спільноті та батьківщині. Завдяки спорту формується загартоване покоління, здатне досягати великих цілей і приносити користь рідним, оточенню та суспільству загалом.

Історія свідчить, що народи, які невпинно розвивали спорт із великим завзяттям, досягали вершин слави й могутності. Першими серед них були греки, особливо спартанці. Згодом їхній приклад перейняли народи Півночі — шведи, фіни, норвежці, які досягли успіху в лижному, санному спорті та хокеї. За ними долучилися швейцарці, німці, австрійці, а також інші країни Європи, зокрема Англія, Німеччина, Італія, Франція, Швеція, Чехія та інші, які масово популяризували спорт серед своїх громадян.

У давні часи спорт в Україні був найкраще розвинений за Княжої доби, коли Київська Русь мала значний вплив у світі й викликала страх у своїх сусідів. Славні військові походи княжих дружинників простягалися до Греції, Візантії, Болгарії, а також вони героїчно відбивали напади половців, хозарів і печенігів, захищаючи не лише свою землю й народ, але й весь західний світ того часу.

Українські думи та легенди переповнені історіями про героїв, які, проявляючи відчайдушність, спритність і хитрість, долали своїх ворогів. Вусатий козак чи юний хлопчик завжди знаходили спосіб здобути перемогу. Спортивні розваги й вправи, які здавна були частиною української культури, вирізнялися багатством правил, сюжетів і відображали потужне джерело фізичного та духовного розвитку українців.

Після Першої світової війни, попри відсутність державності та



роз'єднаність регіонів, спортивний рух в Україні активно розвивався. Поширювалися такі види спорту, як футбол, волейбол, гімнастика, легка та важка атлетика, боротьба, лижний спорт, плавання, кінний спорт, шахи тощо. У Західній Україні діяли сотні спортивних осередків, які організовували товариства "*Сокіл*", "*Січ*", "*Луг*", "*Пласт*".

В українській діаспорі, серед чужого середовища, з кінця ХІХ століття засновувалися спортивні товариства, осередки та клуби. Вони відігравали ключову роль у збереженні національних традицій і зв'язку молоді з українськими коренями.

Українська діаспора з кінця ХІХ століття, перебуваючи в чужорідному оточенні, активно створювала спортивні товариства, осередки та клуби, щоб підтримувати національну ідентичність серед молоді. У сучасний період незалежності України перед діаспорою постало важливе завдання: не лише сприяти зміцненню фізичного здоров'я молодого покоління, а й розвивати його національний дух, який залежить від формування українського середовища. З цієї причини у діаспорі регулярно організовуються чемпіонати, турніри та ігри, які залучають сотні прихильників українського спорту.

До недавнього часу спортивний рух серед західної української діаспори залишався маловивченим як у контексті історії українського спорту, так і історії еміграції. Проте досвід організації спортивного життя за кордоном є унікальним. Його особливість полягає в тому, що в умовах тривалої відсутності української державності лідери діаспорного спортивного руху не лише підтримували позитивний міжнародний імідж українського спорту, а й використовували спорт як засіб виховання молодого покоління.

Після відновлення незалежності України відкрився доступ до раніше закритих архівів, розширилися можливості міжнародної співпраці, що створило передумови для глибокого наукового аналізу розвитку спортивного руху діаспори в таких країнах, як США, Канада, Австралія та

деякі європейські держави. Це дослідження є однією з перших спроб узагальнити процеси становлення й розвитку цього руху.

Тісна співпраця спортивних організацій України із діаспорою, значна матеріальна, організаційна й моральна підтримка з боку закордонних українців, особливо в контексті підготовки олімпійських збірних, а також актуальність культурного розвитку національних меншин в Україні, підкреслюють важливість і перспективність функціонування спортивного руху у діаспорному середовищі.

**Об’єкт дослідження** – спортивний рух у спільноті української діаспори.

**Предмет дослідження** – організаційні принципи та особливості становлення і розвитку фізкультурно-спортивного руху в західній українській діаспорі.

**Метою дослідження** є дослідження генези, специфічних особливостей та основних тенденцій розвитку спортивного руху в західній українській діаспорі.

**Завдання дослідження:**

1. Розкрити джерельну базу, форми та методи дослідження.
2. Проаналізувати особливості українського спорту в Західній Європі.
3. З’ясувати суть діяльності українського спортивного руху в США та Канаді.

**Методи дослідження:** всебічний аналіз літератури бази; загальнонаукові, історичні та метадогічні методи (аналіз і синтез, опитування й інтерв’ювання, системний підхід, історичний і порівняльно-історичний методи); метод комплексного дослідження літературних джерел.

**Практичне значення одержаних результатів дослідження.** В ході дослідження отримано результати, які доповнюють систему знань про специфіку функціонування національного спорту в українських етнічних громадах, а також узагальнюють досвід діяльності українських спортивних клубів у західній діаспорі.

Результати дослідження значно розширюють розуміння історії розвитку українського фізкультурно-спортивного руху. Матеріали та висновки роботи можуть бути використані для подальшого наукового аналізу еволюції європейської та української фізичної культури, при підготовці наукових праць з історії українського спорту чи фізичної культури, а також для участі в науково-практичних заходах (конференціях, круглих столах, тренінах, вебінарах тощо). Зібрані дані можуть стати основою для створення наукових статей і викладання курсу історії фізичної культури здобувачам вищої освіти педагогічних та профільних закладів вищої освіти України.

**Апробація результатів дослідження.** За матеріалами магістерської роботи було дистанційно виголошено доповідь на (одній) VII Міжнародна студентська конференція «Глобалізація наукових знань: міжнародна співпраця та інтеграція галузей наук» (м. Суми, 29 листопада 2024 р.).

**Публікації.** Результати дослідження кваліфікаційної (дипломної) роботи магістра висвітлені в одній науковій публікації. Опубліковано одну наукову тезу на тему «Розвиток фізичного виховання української діаспори в Канаді у міжвоєнний та повоєнний періоди» [70] під керівництвом доцента Мисіва В.М. в межах VII Міжнародної студентської конференції «Глобалізація наукових знань: міжнародна співпраця та інтеграція галузей наук» (м. Суми, 29 листопада 2024 р.).

**Структура та обсяг роботи.** Магістерська робота складається із переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури та додатків. Текст роботи викладено на 95 сторінках основного друкованого тексту. У праці використано 70 літературних джерел.

## ВИСНОВКИ

1. Вивчення та аналіз науково-методичної літератури свідчать про те, що джерельна база для проведення наукового дослідження є достатньо широкою та різноманітною. Це забезпечує можливість обґрунтованого й аргументованого аналізу поставленої проблеми.

2. Географія поширення українських спортивних товариств корелює із загальними тенденціями розселення українців у світі. Організована українська спортивна діаспора активно діяла впродовж XX століття в таких країнах, як Німеччина, Австрія, США та Канада.

3. Витоки спортивного руху в західній українській діаспорі беруть початок із еміграційного спортивного руху першої половини XX століття. На формування його вплинула діяльність українських спортивних товариств у таборах переміщених осіб у Німеччині та Австрії, а також поява спеціалізованої спортивної періодики в 1920–1930-х роках.

4. Центральною організаційною структурою українського спортивного руху в США і Канаді була створена в 1955 році Українська Спортивна Центральна Америка і Канада. Вона об'єднує всі активні осередки спортивного руху в цих країнах. Основними завданнями УСЦАК є виховання молоді українського походження в національній дусі, об'єднання українців через спорт, популяризація української позиції в міжнародній Росії, а також надання моральної та матеріальної підтримки українському спорту.

5. Основними формами спортивно-масових заходів серед української діаспори в США та Канаді є: щорічні першості УСЦАК із різних видів спорту, Спортові Ігрища Молоді, "Вільні Олімпіади" або "Українські Олімпіади", вишкільні школи, літні виховно-вишкільні табори та пластові табори. Найпоширенішими видами спорту серед діаспори стали традиційні для європейської культури (футбол, волейбол, теніс, шахи, ліжний спорт тощо), а також видно, характерні для національної культури поселення

країни (бейсбол, гольф, регбі, американський футбол, крикет, кьорлінг) [25, с. 149]. У діаспорі сформувалася чітка система організації спортивних змагань та ефективна структура виховної роботи з молоддю.

6. Розвиток спортивних товариств у середовищі західної української діаспори сприяв появі видатних особистостей, які зробили вагомий внесок в український спортивно-гімнастичний рух. Серед найвідоміших – Зенон Снилик (футбол, США), Орест Попович (шахи, США), Євген Орищин (гімнастика, Канада), Олександр Скоцень (футбол, Канада), Омелян Бучацький (хокей, Австралія), Мирон Стебельський (організатор, США) та інші. Західна українська спортивна діаспора відіграла ключову роль у становленні сучасного фізкультурно-спортивного руху в Україні та сприяла швидкому інтегруванню України до міжнародної спортивної та олімпійської спільноти.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Альманах-збірник ОДУМ-у 1950-1965. Нью-Йорк: Молода Україна, 1966. 228 с.
2. Альманах Ради Фізичної Культури 1945-1948. Мюнхен: Молоде Життя, 1951. 117 с.
3. Безпалько П. Шахісти української діаспори. Київ: Задруга, 1998. 200 с.
4. Бірчак Є. Спорт між українськими полоненими в Ріміні-Італія // Альманах Ради Фізичної Культури 1945-1948. Мюнхен, 1951. С.92.
5. Боберський І. Після Всесвітньої Олімпіади // Український Сокіл. 1936. Серпень. С. 2.
6. Боднарчук І. У дорозі життя: повість з життя еміграційної молоді. Торонто, 1986. 71 с.
7. Борецький М. Українська Олімпіада і Здви́г Молоді 1988 року. Філадельфія: Український Олімпійський Комітет, 1988. 134 с.
8. Борецький М. Українська Спортова Олімпіада і Здви́г Молоді. Пропам'ятна книга. Філадельфія: Український Олімпійський Комітет, 1989. С.59-118.
9. Бучацький О., Лисяк О. Відбиванка // Альманах Ради Фізичної Культури 1945-1948. Мюнхен, 1951. С.57.
10. Герцик М.С., Вацеба О.М. Спортивний рух української еміграції першої третини ХХ ст. // Традиції фізичної культури в Україні: Зб.наук.статей / За заг.ред. С.В.Кириленко, В.А.Старкова, А.В.Цьося. Київ, 1997. С. 97-109.
11. Гриньків В. Вісті з Детройту // Наш спорт. Ньюарк, 1975. Ч.ХІІ. С.17.
12. Де сила там воля витає. Огляд діяльності УСТ “Чорногора” - Авґсбург за роки 1945-1948. Авґсбург: Гарт, 1948. 80 с.

13. Дубляниця Р. З нагоди 30-річчя чикагівських крил // Наш спорт. Ньюарк, 1982. Ч.ХІХ. С.29.
14. Етнонаціональний розвиток України: терміни, визначення, персоналії [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/suowht> (дата звернення: 21.11.2024).
15. Івахів А. Що таке молодий українець в Канаді? // Всесвіт. 1991. № 11. С.126-127.
16. Ісаїв В. Суспільний стаж, процес асиміляції й етнічна ідентичність українців в етнічній Америці // Українці в американському та канадському суспільствах: Соціологічний збірник. Джерсі–Сіті, 1976. Т.1. 219 с.
17. Історія української еміграції: Навчальний посібник / За ред.Б. Лановика. К.: Вища школа, 1997. 520 с.
18. Калічак І. Руханка й спорт української еміграції в Ч.С.Р. Львів, 1930. 93 с.
19. Кассараба З. Історія КЛК в Клівленді // Альманах Карпатського Лещетарського Клубу 1924-1984. Львів; Мюнхен; Нью-Йорк. Нью-Йорк, 1989. С.233
20. Кікта С. Дзеркало спортивних товариств // Альманах Ради Фізичної Культури 1945-1948. Мюнхен, 1951. С.67.
21. Кікта С., Хоростіль Я. Змагання за першість в “клубовій вправності” // Альманах Ради Фізичної Культури 1945-1948. Мюнхен, 1951. С.61.
22. Козій Ю.С. Олімпійська ідея в спортивному житті української діаспори США і Канади // Науковий вісник Волинського державного університету. Луцьк, 1999. - №7. С. 147-149.
23. Козій Ю. Організований спортивний рух в українській діаспорі США і Канади [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/rfcsma> (дата звернення: 20.11.2024).
24. Козій Ю.С. Спортивно-масові заходи в середовищі української діаспори США і Канади // Педагогіка, психологія та медико-біологічні

проблеми фізичного виховання і спорту. Зб. наук. праць під ред. Єрмакова С.С. Харків: ХХІІІ, 1998. №12. С.21-23.

25. Козій Ю.С. Спортивний рух в середовищі Західної української діаспори: дис. ... канд. іст. наук : 24.00.02 / Львівський державний інститут фізичної культури. Львів, 2000. 198 с.

26. Красник І. Відзнака Фізичної Вправності // Альманах Ради Фізичної Культури 1945-1948. Мюнхен, 1951. С.38

27. Кузьмович О. Початок і розквіт Карпатського Лещетарського Клубу 1924-1984 // Альманах Карпатського Лещетарського Клубу 1924-1984. Львів; Мюнхен; Нью-Йорк. Нью-Йорк, 1989. С.16-25.

28. Купчинський Ю. КЛК і лещетарство серед українців в Галичині і на еміграції // Альманах Карпатського Лещетарського Клубу 1924-1984. Львів; Мюнхен; Нью-Йорк. Нью-Йорк, 1989. С.32-36

29. Купчинський Ю. Початок КЛК на еміграції // Альманах Карпатського Лещетарського Клубу 1924-1984. Львів; Мюнхен; Нью-Йорк. - Нью-Йорк, 1989. С.97.

30. Куціль Р. Діяльність Української Спортової Централі Америки і Канади // Нація і спорт: Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 80-річчю СТ "Україна" / Ред.кол. Є.Приступа та ін. Львів, 1991. С.29- 31.

31. Лисяк О. КЛК в Німеччині // Альманах Карпатського Лещетарського Клубу 1924-1984. Львів; Мюнхен; Нью-Йорк. - Нью-Йорк, 1989. С.106.

32. Лисяк О. Кошівка (баскетбол) // Альманах Ради Фізичної Культури 1945-1948. Мюнхен, 1951. С.64.

33. Лисяк О. Перші змагання в Америці // Альманах Карпатського Лещетарського Клубу 1924-1984. Львів; Мюнхен; Нью-Йорк. Нью-Йорк, 1989. С.143.

34. Лисяк О. Спорт поміж національними групами ДП // Альманах Ради Фізичної Культури 1945-1948. Мюнхен, 1951. С.106.



35. Лисяк О. Спортові ігри ІНКОПФ - "Олімпіада ДП" // Альманах Ради Фізичної Культури 1945-1948. Мюнхен, 1951. С. 95-107.
36. Маркусь В. Чому «діаспора»? Спроба ідентифікації поняття // Вісник АН України. 1992. № 11. С.14-21.
37. Маркусь В. Дві публікації в Україні про західну діаспору // Укр. діаспора. Ч.2. С.170-174
38. Маркусь В. Українська діаспора: коріння і крона // Віче. 1992. № 11. С.143-147/
39. Маркусь В. Українська західна діаспора на порозі ХХІ століття // Укр. діаспора. 1993. Ч.3. С.21-31.
40. Маруняк В. Український спорт на еміграції по другій світовій війні та Рада Фізичної Культури // Альманах Ради Фізичної Культури 1945-1948. Мюнхен, 1951. С.15.
41. Миронюк Г. Що знає діаспора про імміграцію // Трибуна. 1991. № 3. С.30-31.
42. Наріжний С. Українська еміграція: культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Прага, 1942. 367 с.
43. О-як. (Лисяк О.) Гокей на льоду // Альманах Ради Фізичної Культури 1945-948. Мюнхен, 1951. С.45.
44. О-як. (Лисяк О.) Легкоатлетика // Альманах Ради Фізичної Культури 1945-1948. Мюнхен, 1951. С.33.
45. Перейма Е. Як заактивізувати наші спортові товариства // Наш спорт. Ньюарк, 1972. Ч.IX. С.2-3.
46. Попович О. Партії та розповіді шахіста з Америки. Львів: НТВ "Академічний експрес", 1996. 153 с.
47. Попович О. Шахісти «Чорноморської Січі» // Наш спорт. Ньюарк, 1975. Ч.XII. С.15.
48. Припхан Р. УАСТ «Леви» Чікаго (Іллиной) // Наш спорт. Ньюарк, 1975. Ч.XII. С.17.
49. Рак Я. Становище Ради Фізичної Культури в українському

громадському житті // Альманах Ради Фізичної Культури 1945-1948. Мюнхен, 1951. С.85.

50. Рогожа М. М. Історія української діаспори : навчальний посібник. Умань : ПП Жовтий О.О., 2011. [Електронний ресурс]. URL: [https://library.udpu.edu.ua/library\\_files/6627\\_01.pdf](https://library.udpu.edu.ua/library_files/6627_01.pdf) (дата звернення: 20.11.2024).

51. Світовий Конгрес Вільних Українців // Матеріали. Торонто, 1993. 446 с.

52. Скоцень О. Делегатура УСЦАК в Торонто // На олімпійських хвилях: Довідник УСЦАК. Ньюарк, 1997. С. 19-21.

53. Скоцень О. Спортивне життя української діаспори // Нація і спорт: Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 80-річчю СТ “Україна” / Ред.кол. Є.Пристапа та ін. Львів, 1991. С.34-37.

54. Слиж Р. Плавацькі змагання на Української Спортової Олімпіяди відбулися з великим успіхом // Наш спорт. Ньюарк, 1988. Ч.XXV. С.9.

55. Спортовий клич / Упоряд. О.Твардовський. Ньюарк, 1983. 31 с.

56. Спортивний рух української діаспори [Електронний ресурс]. URL: [https://revolution.allbest.ru/sport/00502162\\_0.html](https://revolution.allbest.ru/sport/00502162_0.html) (дата звернення: 20.11.2024).

57. Стебельський М. Спортова Школа УСТ “Чорноморська Січ” // 50 років УСВТ “Чорноморська Січ”: Ювілейний Альманах. Ньюарк, 1984. С.70.

58. Твардовський О. На олімпійських хвилях: Довідник УСЦАК. Ньюарк, 1997. 142 с.

59. Твардовський О. Спортова школа УСВТ «Чорноморська Січ» // Наш спорт. Ньюарк, 1994. Ч.XXX. С.14-15.

60. Толмач І. Українсько-канадські стосунки: роль в них української спільноти Канади [Електронний ресурс]. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3560/%D0%A2%D0%BE%D0%BB%D0%BC%D0%B0%D1%87.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата

звернення: 20.11.2024).

61. Трощинський В. Ляндек в історії української повоєнної еміграції // Українська діаспора. Ч.4. С.123-126.

62. Трощинський В. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище. Київ: Інтел, 1994. 260 с.

63. Труш О. До сімдесятиріччя УСВТ «Чорноморська Січ» // Наш Спорт. Ньюарк, 1994. Ч.XXX. С.2-5.

64. Український еміграційний спортивний рух [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://surl.li/uiidak> (дата звернення: 20.09.2024).

65. Український Спортовий Осередок “Тризуб” (1950-1990). Філадельфія, 1991. 132 с.

66. Утворення та функціонування українських спортивних осередків у США, Канаді, Австралії та інших державах [Електронний ресурс]. URL: <https://studfile.net/preview/5282894/page:67/> (дата звернення: 20.11.2024).

67. Чумак Я. Спогади про Ляндек. - Торонто: Українська книжка, 1991. 160 с.

68. Чупенко І. Спортивна школа УСВТ «Чорноморська Січ» 1976 року // Наш спорт. Ньюарк, 1976. Ч.ХІІІ. С.3-4.

69. 10 років професійній футбольній дружині «Тризуб» 1957-1967. Філадельфія: Америка, 1967. 51 с.

70. Яблонський В.Р. Розвиток фізичного виховання української діаспори в канаді у міжвоєнний та повоєнний періоди // Матеріали VII Міжнародної студентської наукової конференції «Глобалізація наукових знань: міжнародна співпраця та інтеграція галузей наук», м. Суми, 29 листопада, 2024 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. С.647-648.